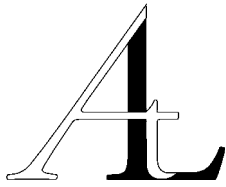

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X

Archivum Lithuanicum 22

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 22

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2020

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),

(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),

UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),

JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),

VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),

VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),

HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

PROF. DR. *William R. Schmalstieg* (kalbotyra / linguistics),

PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY, UNIVERSITY COLLEGE

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),

JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Mindaugas Šinkūnas

Jono Kristijono Dicelijaus lietuviška 1690 metų dedikacija ○ 9

Birutė Triškaitė

Jono Berento giesmyno *Iš naujo pėrweizdėtos ir pagėrintos Giesmė-Knygos* ir maldyno *Maldė-Knygėlos* antrasis leidimas (1735): nežinotas egzempliorius Prahoje ○ 33

Ona Aleknavičienė

Lietuvių tarmių samprata Povilo Frydricho Ruigio gramatikoje
Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick (1747): centras ir periferija ○ 83

Giedrius Subačius

Simono Daukanto Patarlių ortografijos lūžis Sankt Peterburge (~1838–1841) ○ 131

Roma Bončkutė

Simono Daukanto *BUDA Senowęs-Lėtuwiū Kalnienū ir Zámajtiū* (1845) šaltiniai ○ 217

Viktorija Šeina

Adamo Mickiewicziaus įsavinimas tarpukario Lietuvos mokykloje:
Mykolo Biržiškos indėlis ○ 249

Reda Griškaitė

Jašiūnų dvaras kaip Lietuvos istorijos rašymo erdvė ○ 277

Veronika Girininkaitė

Lietuvių draugijų veiklos atspindžiai
Vytauto Civińskiego (1887–1910) *Dienoraštyje* ○ 329

Recenzijos (Reviews)

Dalia Jakulytė

Recenzuojama: Birutė Kabašinskaitė, *XVI–XVIII amžiaus lietuviškų kalvinistų giesmynų kalba: redagavimo istorija*, 2019 ○ 357

Ona Aleknavičienė

Recenzuojama: Inga Strungytė-Liugienė (sud., par.),
Moderniųjų iniciatyvų ir tradicijos dialogas: surinkimininkų judėjimas Prūsijos Lietuvoje. Straipsnių rinkinys, 2019 ○ 363

Paweł Brudzyński

Review of: Gina Kavaliūnaitė (ed.), *Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblija 2. Naujasis Testamentas Viešpaties mūsų Jėzaus Kristaus, lietuvių kalba duotas Samuelio Boguslavo Chylinskio. Lietuviško vertimo rankraščio faksimilė = Biblia Lithuanica Samueli Boguslai Chylinski 2. Novum Testamentum Domini Nostri Jesu Christi Lithuanicâ Linguâ donatum a Samuele Boguslao Chylinski. Manuscripti Lithuanici imagines digitales*, 2019 o 377

Vilma Žaltauskaitė

Recenzuojama: Olga Mastianica-Stankevič, Jurgita Venckienė (par.), Mečislovas Davainis-Silvestraitis, *Dienoraštis 1904–1912. Bibliotheca Archivi Lithuanici* 11, 2020 o 387

Darius Staliūnas

Recenzuojama: Eligijus Raila, *Lietuvystės Mozė. Jono Basanavičiaus gyvenimo ir ligos istorija*, 2019 o 393

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Clemente Dedela

Spaudėjo gyvenimas ir lietuviškosios raidės <è> ir <Ë> Čikagoje o 403

Jurgita Venckienė

Mokslinis seminaras „*Sekant dvasią kalbos*“.
Kalbininkui Jonui Jablonskiui – 160 metų o 415

Vilma Žaltauskaitė

Lietuvos istorijos institutas, Vilnius

Recenzuojama:

Mečislovas Davainis-Silvestraitis, *Dienoraštis 1904–1912*

Bibliotheca Archivi Lithuanici 11

parengė Olga Mastianica-Stankevič, Jurgita Venckienė,

Vilnius: Lietuvos istorijos institutas,
2020, 288 p. ISBN 978-609-8183-76-4

Bibliotheca Archivi Lithuanici serija papildyta dar viena knyga. Istorikė Olga Mastianica-Stankevič ir kalbininkė Jurgita Venckienė parengė ir publikavo Mečislovo Davainio-Silvestraičio 1904–1912 m. *Dienoraštį*, kurio rankraštis saugomas LLTIBR (signatūra f. 1 – 1460). Jo „tekstas pateikiamas kaip dokumentinis paraidinis perrašas“ (p. 108), kuris papildomas dalykiniais ir kalbiniais komentarais. „Išnašose komentuojamos išbrauktos teksto dalys, paaiškinti dabartinėje bendrinėje kalboje nevartojami, taip pat dėl rašybos sunkiau suprantami žodžiai. Pateikiamas pažodinis lenkiškų ir rusiškų intarpų vertimas į lietuvių kalbą, stengiasi išlaikyti autoriaus sakinio logiką“ (p. 110). Taigi, kaip įprasta šiai serijai, išlaikoma pagarba ir šaltiniui, ir jo skaitytojui. Skyrelyje „Mečislovo Davainio-Silvestraičio *Dienoraščio* perrašo parengimo principai“ (p. 107–110) jie aiškinami detaliau. Laikomasi nuostatos, jog kiekvienas šaltinis padiktuoja jo parengimo principų ypatumus, todėl laikomasi *ALt* nusistovėjusių principų bei tų, kuriuos diktuoja šis rankraštis. Tyrėjų kompetencija nekelia abejonių – joms tai nėra nepažįstama tyrimų problema. Mastianica-Stankevič šį Davainio-Silvestraičio *Dienoraštį* naudojo ankstyvesniame tyrime¹, o Venckienė yra analizavusi ne vieno lietuvių nacionalizmo veikėjo, ideologinių XIX a. grupių santykį su bendrine kalba². Abi *Dienoraščio* rengėjos turi svarų akademinį įdirbį – jį parodo šio tyrimo visuma ir literatūros sąrašas. Atkreipčiau dėmesį, kad tyrėjos pateikia sava-

1 Mastianica 2016.

2 Venckienė 2010, 106–128; Venckienė 2004, 11–40.

rankiškus tyrimus įvadiniuose straipsniuose, tačiau juose demonstruoja tyrimo vientisumą, remiasi viena kitos naujomis išvalgomis ir tai rodo ne formalų bendradarbiavimą, o bendrą tyrimą. Pavyzdžiui, Jurgita Venckienė nagrinėjo Davainio-Silvestraičio lietuvių kalbą, jo dėmesį lietuvių kalbos procesams *Dienoraštyje* ir straipsnyje pastebėjo, kad Davainis-Silvestraitis domėjosi ir lietuvių kalbos istorija – tą liudija išlikę jo darbų rankraščiai. „Susidomėjimą lietuvių kalbos gramatika rodo jo archyve išlikęs hektografuotas gramatikos *Trumpas lietuviškos gramatikos konspektas* (toliau – *TLGK*) egzempliorius“ (p. 83). Beje, kaip nurodyta išnašoje, šį *TLGK* egzempliorių LLTIBR surado dr. Mastianica-Stankevič ir ši gramatika Lietuvos bibliografijoje nėra fiksuota. Smagu ne tik dėl vykusio tarpdisciplininio tyrimo, bet ir dėl to, kad kvalifikuotas ir kantrus tyrimas sudaro galimybę lituanistiniam paveldui vis pasipildyti identifikuotais naujais šaltiniais.

Knygos struktūra yra įprasta šios serijos leidiniams: pradžioje sudarytojų „Pratarmė“ (p. 7–9), toliau – Mastianicos-Stankevič įvadinis straipsnis „Mečislovas Davainis-Silvestraitis ir jo *Dienoraštis*“ (p. 11–82) bei Venckienės įvadinis straipsnis „Mečislovo Davainio-Silvestraičio lietuvių kalba“ (p. 83–106). Po plačių įvadinių straipsnių aptariami „Mečislovo Davainio-Silvestraičio *Dienoraščio* perrašo parengimo principai“ (p. 107–110), „Mečislovo Davainio-Silvestraičio *Dienoraštyje* vartotų santrumpų sąrašas“ (p. 111–112) ir pateikiamas komentuotas *Dienoraščio* perrašas (p. 113–240). Yra ir kiti akademinio tyrimo sandai: „Šaltiniai ir literatūra“ (p. 241–263), „Santrumpų sąrašas“ (p. 264–265), „Mečislovo Davainio-Silvestraičio leistų atvirlaiškių sąrašas“ (p. 266–267), santrauka anglų kalba (p. 268–270), asmenų rodyklė (p. 271–281), vietų rodyklė (p. 282–287). Būtų galima tikėtis ir 70-ies originalių, detaliai aprašytų, knygos tekste panaudotų spalvotų ir nespalvotų iliustracijų sąrašo, kuris, kaip ir šaltinių ir literatūros sąrašas, akivaizdžiai demonstruoja tyrėjų akademinį įdirbį, kompetenciją. Žinoma, iliustracijų sąrašo nebuvimas minėtų tyrėjų savybių nepaneigia.

Tai, ką „Pratarmėje“ (p. 7–8) apie Davainį-Silvestraitį nurodė knygos rengėjos, atskleidžia šio asmens plačius interesus ir daugiopą veiklą Vilniuje ir kituose miestuose, rodo jo patirtą lietuvių nacionalizmo raišką, jam aktualią bajorijos į(si)traukimo į šį procesą problemą. Visa tai ir dar daug asmeninių patirčių, pastebėjimų yra aprašyta *Dienoraštyje*. Ir jau dėl to šis dienoraštis vertas modernia Lietuva besidominčiųjų skaitytojų, tyrėjų dėmesio. Ir visgi *Dienoraštis* yra ne tik aiškia sociopolitinę prasmę, bet ir sociokultūrinę, antropologinę prasmę turintis tekstas. Jame gali perskaityti ne tik apie pasirodžiusį pirmąjį *Vilniaus žinių* numerį, Davainio-Silvestraičio skaitytą traukinyje į Sankt Peterburgą pasišviečiant žvake (p. 160), bet ir kada Vilniuje 1905 m. pasirodė pirmasis sniegas (ogi dar spalio mėnesį [1905-10-01-02 (14-15)], p. 181), kokios buvo butų nuomos kainos (p. 152), kokios buvo intelektine veikla besivertusių vyrų ir moterų (mums pažįstamų dar iš mokyklinių vadovėlių), jų šeimų gyvenimo ir išgyvenimo sąlygos, atlyginimai už tokį darbą (p. 152–153). Pastaroji tema nėra dažnai gvildinama istoriografijoje, o *Dienoraštis* teikia unikali informacija ir ji plačiai interpretuota Mastianicos-Stankevič tyrime. Anot tyrėjos,

Davainis-Silvestraitis priklausė retų to metų lietuvių inteligentų grupei, kuriai mokslinis ir publicistinis darbas periodiniuose leidiniuose buvo vienintelė profesinė veikla. Būtent lietuvių tautinio judėjimo aplinkoje jis ieškojo vietos ir galimybių realizuoti savo kūrybinį potencialą. Buvo įsitikinęs, kad tokią vietą turi (p. 70).

O kita vertus, jautė savotišką kompleksą dėl savo išsilavinimo: neįgytas vidurinis išsilavinimas, atrodo, buvo svarbus veiksnys, daręs įtaką Davainio-Silvestraičio savęs vertinimui, jo galimybėms užimti tam tikras tarnybines pareigas. Tuo straipsnio autorė paaiškina Davainio-Silvestraičio atidumą kitų žmonių išsilavinimui, pareigoms (p. 22).

Šis *Dienoraštis* itin svarbus šaltinis, teikiantis galimybę pamatyti anos epochos herojų anos epochos politiniuose, socialiniuose kontekstuose. Patirti jo netektis, nepriteklius, pastangas tiesiog išgyventi iš savo intelektualinės veiklos. Šiam aspektui skirta dėmesio įvadiniame Mastianicos-Stankevič straipsnyje, remtasi būtent *Dienoraščio* įrašais (p. 45–46). Iš tyrimo matyti, kad Davainis-Silvestraitis, angažuodamasis lietuvių nacionalizmui, savo veiklą siedamas su juo, patyrė nuolatinius nepriteklius, kuriuos jautė jo šeima ir jis pats. Jam buvo sudėtinga išgyventi Vilniuje iš savo lietuviškos veiklos. Beje, kaip rodo *Dienoraščio* įrašai, tai buvo sudėtinga ne tik jam (*Dienoraštyje* yra aprašyta Lazdynų Pelėdos [Sofijos Ivanauskaitės-Pšibiliauskienės] situacija Vilniuje [p. 204–205]) ir ne tik Vilniuje, bet ir Sankt Peterburge, Mintaujoje. 1919 m. jau garbaus amžiaus Davainis-Silvestraitis, idant išgyventų, buvo įdarbintas Lietuvos centriniame knygyne Vilniuje – tvarkė polonistiką: „drebančiomis rankomis aprašinėjo kortelėse knygų pavadinimus, retkarčiais užkąsdamas virtų pupų vietoje duonos“ (p. 80). Turėjo būti sprangios pupos.

Taigi *Dienoraštis*, kaip visuma, – įdomus ir vertingas tekstas XX a. pradžios lietuvių nacionalizmo veikėjo savivokai pažinti, perskaityti jo pateikiamas įvykių, procesų interpretacijas. Pratarmėje pastebima:

[J]arsi lietuvių tautinio judėjimo Vilniuje metraštininkas *Dienoraštį* jis rašė lakoniškai, telegramos stiliumi, dažnai pateikdamas tik faktinę informaciją. Vis dėlto tai leidžia įvertinti, kokius lietuvių tautinio judėjimo reiškinius jis laikė reikšmingiausiais, vertais fiksuoti ir aprašyti (p. 8).

Juos detaliau nagrinėjo įvadiniame straipsnyje Mastianica-Stankevič (poskyris „Lietuvių tautinio judėjimo įvykiai, reiškiniai, procesai *Dienoraštyje*“, p. 45–54). Pradžioje ji pažymi, kad

[r]ašyti *Dienoraštį* Davainis-Silvestraitis pradėjo penkiasdešimt penkerių metų, jau turėdamas lietuviškos tautinės veiklos patirties. Todėl jo *Dienoraštis* svarbus lietuvių inteligentijos kartos, ištraukusios į lietuvių tautinį judėjimą dar *Aušros* (1883–1886) leidimo metais, pažinimo ir jos tyrimo šaltinis. *Dienoraštyje* Davainis-Silvestraitis žymi ne vien kritinius jo publicistinės ir leidybinės veiklos vertinimus, bet ir fiksuoja vis labiau ryškėjančius skirtingų lietuvių inteligentų kartų nesutarimus, lėmusius ir paties *Dienoraščio* autoriaus laipsnišką pasitraukimą iš lietuvių politinio gyvenimo. Kartu

Davainio-Silvestraičio *Dienoraštis* rodo bajoriškos kilmės asmenų, veikusių lietuvių tautiniame judėjime, psichologinę savijautą, bandymus spręsti dvikalbystės reiškinį jų visuomeninėje veikloje ir asmeniniame gyvenime (p. 11–14).

Šie klausimai ir buvo detaliau nagrinėti. Straipsnyje parodoma, kaip lenkų kalba Davainio-Silvestraičio motinos Eufrosinijos pastangomis „kaip socialinio išskirtinumo ženkl[as]“ (p. 17) buvo diegta vaikystėje, kaip ji išliko vartojama šeimoje vėlesniais metais. Bet tuo reikšmingesnis Davainio-Silvestraičio pasirinkimas – vartoti ir lenkų, ir lietuvių kalbas. O pastaroji – ne tik su tarnais bendrauti, bet savo kultūrinei, politinei pozicijai reikšti. Taigi jos vartojimas pasirinktas sąmoningai ir visam gyvenimui:

Lietuvių kalbą jis laikė pirmine tautinio sąmoningumo formavimosi ir tautinės atskirties sąlyga.[...] jis lietuvių kalbai suteikė simbolinių funkcijų, kurios turėjusios reprezentuoti tautinę lietuvių vertę (p. 33).

Mastianica-Stankevič ir vaizdu (p. 37), ir teiginiais (p. 36) parodo, kokia reikšminga lietuvių kalba buvo asmeniniame Davainio-Silvestraičio gyvenime: kvietime Jonui Basanavičiui, rašytame lietuvių kalba, nurodoma, kad santuokos priesaika bus tariama lietuvių kalba (p. 37, 13 pav.). Kita vertus, šiame kvietime asmeninio gyvenimo įvykis – santuoka – tampa vieša lietuviškumo deklaracija. Tačiau 1885 m. liepą ceremonijoje Basanavičius nedalyvavo. Su juo Davainis-Silvestraitis susitiko vėliau Vilniuje ir susitikimą paminėjo *Dienoraštyje*.

Žurnalo *Litwa* (1908–1914) organizavimo, redagavimo ir leidimo etapas Davainio-Silvestraičio gyvenime parodo, kad lenkų kalba netapo jam svetima, kad jos, kaip socialinio instrumento, panaudojimas komunikuojant su lenkakalbe visuomenės dailimi buvo suvokiamas, vertinamas. Iškalbinga, kad

[p]o Didžiojo Vilniaus seimo pasitraukęs iš aktyvaus lietuvių politinio gyvenimo Davainis-Silvestraitis priėmė sprendimą rašyti straipsnius tautiniais klausimais į lenkų kalba leistą periodinį leidinį *Kurier Litewski* (1905–1910, 1912–1915) (p. 54).

Mano galva, itin vertinga tyrimo dalis, kuri analizuoja šeimos santykius – įdomios tyrėjos išvalgos ir jas papildanti ikonografinė medžiaga išdėliota ir tyrime, ir *Dienoraščio* perraše. Tik abejočiau, ar šeimos reikalai, analizuojami nuo p. 66, tikrai dera poskyryje apie *Dienoraščio* turinio kitimą Davainiui-Silvestraičiui redaguojant žurnalą *Litwa* (p. 56–70). Galbūt jie labiau derėtų poskyryje „Mečislovas Davainis-Silvestraitis be *Dienoraščio*“ (p. 70–80). Bet, akivaizdu, kad *Dienoraštyje* visas gyvenimas – ir *Litwa*, ir šeima, ir netgi niekaip neaprašytos dienos ir metai. Tyrėjos turi savo logiką ir pagal ją komponuoja tekstą.

Detaliau aptarusi Mastianicos-Stankevič tyrimą, pastebėčiau, kad Jurgitos Venckienės straipsnis apie Davainio-Silvestraičio lietuvių kalbą natūraliai pratęsia pirmąjį tyrimą. Jame gilesniu žvilgsniu bendrinės lietuvių kalbos formavimosi proceso kontekste įvertinama ne tik *Dienoraščio* kalba, bet analizuojama jos raida, konkrečios Davainio-Silvestraičio patirtys, pasirinkimai, dilemos. Venckienė tyrė ir ankstyvuosius Davainio-Silvestraičio tekstus, ir *Dienoraštį*. Ji pastebėjo ir analizavo jo rašybos princi-

pų dinamiką, lenkų kalbos įtaką (p. 105). O man įdomus ir jo apsisprendimas nevar-
toti <è> ir <ū> (p. 94–96). *Dienoraštis* rašytas be jų, nors 1906 m. publikuodamas atvir-
laiškius Davainis-Silvestraitis <è> nevengė. Painūs bendrinės kalbos formavimosi
vingiai: dienoraštyje gali rašyti vienaip, viešumoje publikuoti kitaip, tačiau šis tyrimas
parodo, kad lietuvių kalbos, rašto inovacijų problema buvo aktuali ne tik Davainiui-
Silvestraičiui, kad tai buvo viena esminių lietuvių nacionalizmo spęstų problemų.

Ikonografinė knygos medžiaga tikrai verta atskiro aptarimo. Mano galva, iliustra-
cijų visuma sudaro organišką teksto – tyrimų ir paties *Dienoraščio* – dalį. Visos iliust-
racijos atidžiai aprašytos. Iliustracijos pagilina, įvaizdina informaciją apie Davainį-
Silvestraitį, jo veiklą, šeimą. Jos parodo ir heraldikos subtilumus, ir švietimo, mokslo
institucijų solidumą, ir šeimos – žmonos Julijos Malinauskaitė, vaikų – Sofijos Adelės,
Jono, Jurgio – veidus; apie šeimos narių gyvenimus ne kartą rašyta *Dienoraštyje*. Ne-
abejoju, kad ne viena iliustracija publikuota pirmą kartą. Jos vertingos ne tik dėl at-
vaizdo, bet ir dėl kultūrinės potekstės, slypinčios jame. Kas tarsis specialiai nefotogra-
fuota, bet yra: ir „Vilniaus žinių“ administracijos solidumas – fotografuotasi sėdint, o
šalia – stovi keletas asmenų – ne to statuso, galbūt spaustuvės darbininkai ar praša-
laičiai (p. 145). Įrašai ant fotografijų vėlgi rodo buvusias Davainio-Silvestraičio klajo-
nes po imperiją, pastangas užsidirbti (p. 42, 44). Panaudota fotografija iš Petro Vileišio
fotografijų kolekcijos su tilto statybos vaizdu (p. 44, 20 pav.) – retas ir industrinę kai-
tą fiksuojantis egzempliorius.

Neabejoju, kad *Dienoraščio* pažinimą praturtina ir skaitytojui „akis atveria“ tyrėjų
parengti komentarai. Jie suteikia įvykių, procesų kontekstą. Vis dėlto nesu tikra dėl
poreikio taip detalai aiškinti *Dienoraščio* žodžių prasmes. Ko gero, nežinočiau, kas
tas „zeceris“, ir būčiau laiminga radusi nuorodą (p. 149), bet Martyno Kuktos spaus-
tuvės aprašymas jau pats savaime daug ką paaiškina.

Skaičiau rengiamo *Dienoraščio* tekstą ir turėjau progos pasakyti savo pastebėjimus.
Todėl savo nepastabumui turiu prisiimti komentuose pateiktą informaciją (p. 197),
kad ir Juozas Tumas-Vaižgantas pasirašė „Lietuvių memorandumą apie lenkų kalbą
Lietuvos bažnyčiose“. Dabar manau, kad *Dienoraščio* tekste nurodomas „prof. Thu-
mas“ yra ne kunigas Tumas, o minimas Tomas Žilinskas. Tik vardas ir pavardė at-
skirta kableliais.

Pateikiamas Mečislovo Davainio-Silvestraičio leistų atvirlaiškių sąrašas (p. 266–
267). Nurodoma, kad buvo nustatytos ir patikslintos jų išleidimo datos. Visi nurody-
ti 23 atvirlaiškiai išleisti 1906 m. Keletą suregistruotų atvirlaiškių galima pamatyti
kaip vaizdžias tyrimo iliustracijas (p. 12–13, 26, 30–31, 176–177, 200–201, 206–207).
Tik įdomu, kad 1906-11-09 dienoraščio įrašė minimo kunigo Stanislovo Stakelės,
kuris sutiko „del eksploatacijos savo paveiklo“ (p. 205), atvirlaiškio taip ir nėra. Ar
nebuvo išleistas, ar neidentifikuotas? 2016 m. Mastianica-Stankevič nurodė 29 išleis-
tus Davainio-Silvestraičio atvirlaiškius³. O dar vieną klausimą man kėlė pasirinkimas
Dienoraštį santraukoje anglų kalba vadinti „Journal“. Kilę ir išlikę klausimai knygos
vertės nemažina, o akina nuolat ją pavartyti, skaityti, analizuoti.

P. S. Rašydama šį tekstą susidūriau su problema. Galėčiau būti įtarta šališkumu: knygos pratarmėje yra mano pavardė, ir minėtą Mastianicos-Stankevič 2016 m. išleistą knygą esu recenzavusi, o dar anksčiau ir pati esu publikavusi šioje serijoje kunigo Povilo Januševičiaus dienoraštį. Tiesiog man yra artima tokia santykio su šaltiniu pozicija, tyrimo ir knygos, kaip visumos, parengimo kultūra. Ir svarbu, kad ji išlaikoma, principų paisoma. Vertinu dienoraštį kaip daugiopą iškalbingą šaltinį ir džiaugiuosi, kad Lietuvos akademinė istoriografija papildyta įdomaus šaltinio publikacija bei įžvalgiu tyrimu.

Beje, siūlyčiau šią *Dienoraščio* knygą perskaityti pagrečiui su kita knyga – Mastianicos monografiniu tyrimu *Bajorija lietuvių tautiniame projekte (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia)* (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2016, 200 p.). Abu šie tyrimai išsamiai vienas kitą papildo: *Dienoraštis* tarsi plačiau pakomentuoja tyrėjos įžvalgas monografijoje, o pastaroji praplečia, praturtina gausius *Dienoraščio* komentarus bei jo įvadiniam straipsniams suteikia dar platesnį akademinį kontekstą, atskleidžia visą sudėtingą modernaus lietuvių nacionalizmo raiškos kontekstą, supažindina su jo spūstais klausimais. Pavyzdžiui, kokio nevienareikšmio būta požiūrio į bajorijos vietą modernioje lietuvių tautoje, kodėl ir kaip vyko šio požiūrio kaita XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje, koks buvo modernaus nacionalizmo santykis su kitais nacionalizmais – lenkų, baltarusių.

Taigi, kada pasirodė pirmasis sniegas Vilniuje 1905-aisiais?

Literatūra:

MASTIANICA, OLGA, 2016: *Bajorija lietuvių tautiniame projekte (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.

VENCKIENĖ, JURGITA, 2004: „Povilo Januševičiaus rašomoji kalba“, *Povilas Januševičius, Viskųjų atsitikimų sąrašas: 1895–1898, Bibliotheca Archivi Lithuanici* 5, parengė Vilma Žaltauskaitė, 11–40.

VENCKIENĖ, JURGITA, 2020: „Juozo Tumo-Vaižganto rašomosios kalbos kaita: santykis su bendrine kalba“, *Colloquia* 44, 106–128.

VILMA ŽALTAUSKAITĖ
XIX amžiaus istorijos skyrius
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108, Vilnius, Lietuva
el. p.: vilsimas@gmail.com

Gauta 2020 m. rugsėjo 17 d.